

Evropská
komise

DISKUSNÍ DOKUMENT O VYUŽITÍ
POTENCIÁLU GLOBALIZACE

Evropská komise
COM(2017) 240 ze dne 10. května 2017

Rue de la Loi/Wetstraat 200
1040 Bruxelles/Brussel
BELGIQUE/BELGIË
+32 2 299 11 11

Frans Timmermans

první místopředseda pro zlepšování právní úpravy, interinstitucionální vztahy, právní stát a Listinu základních práv

Jyrki Katainen

místopředseda pro pracovní místa, růst, investice a konkurenceschopnost

PŘEDMLUVA

Dne 1. března 2017 předložila Evropská komise bílou knihu o budoucnosti Evropy, která je výchozím textem pro otevřenou a širokou diskusi o budoucnosti Unie 27 států. Jako svůj další příspěvek do této diskuse přináší Evropská komise postupně několik dokumentů, v nichž vznáší otázky ke klíčovým tématům, jež budou definovat nadcházející roky.

Dokument o využití potenciálu globalizace je druhým z připravované série. Jeho snahou je nestranná a na faktech založená analýza globalizace z pohledu Evropy a Evropanů.

Mnozí Evropané, zejména ti mladší, chápou propojení s lidmi z jiných zemí a kontinentů jako něco, co dělá jejich život lepším. A zcela oprávněně – zhruba třetina našeho národního důchodu pochází z obchodu se zbytkem světa.

Pro mnohé je však globalizace zároveň znepokojující. Vidí v ní synonymum ztráty pracovních míst, sociální nespravedlnosti či horšího životního prostředí, zdraví a ochrany soukromí. Považují ji za jednu z příčin rozpadu tradic a identity. Tyto obavy je třeba rozptýlit. A jediný

způsob, jak toho dosáhnout, je otevřeně se jim postavit. Z debaty vyjdeme silnější a lépe připraveni přinášet evropským občanům trvalé a otevřené odpovědi na jejich otázky a podpořit jejich ambice.

Dnes více než kdykoliv předtím se z lokálních otázek stávají otázky globální a z globálních otázek otázky místní. Globalizace se dotýká téměř všech aspektů našeho života a každý z nás i každý region vnímá tyto změny jinak.

Proto je čas zamyslet se, jak může EU globalizaci formovat tak, aby vyhovovala našim společným zájmům a hodnotám, a položit si otázku, jak své občany, zejména ty nejohroženější, chránit, bránit a zaručit jim pevnější postavení. A také se dohodnout, jak by EU – od institucí, členských států, regionů a měst přes sociální partnery, širší občanskou společnost, podniky a univerzity až po zahraniční partnery – mohla společně potenciál globalizace co nejlépe využít.

10. května 2017

*Prohlášení vedoucích představitelů 27 členských států a Evropské rady,
Evropského parlamentu a Evropské komise*

„Evropská unie je vystavena nebývalým globálním, ale i domácím výzvám: regionální konflikty, terorismus, sílí migrační tlaky, protekcionismus a sociální a ekonomické nerovnosti. Jsme odhodláni společně řešit výzvy rychle se měnícího světa a zajistit našim občanům bezpečnost a nabídnout jim nové příležitosti. Evropskou unii učiníme silnější a odolnější prostřednictvím ještě větší jednoty a vzájemné solidarity a dodržováním společných pravidel. Jednota je nezbytností i naší svobodnou volbou. Pokud bychom jednali jen každý za sebe, zatlačí nás dynamika světového vývoje do pozadí. Společně však máme šanci tuto dynamiku ovlivňovat a hájit naše společné zájmy a hodnoty.“

Řím 25. března 2017

„Být Evropany znamená také být otevření a se svými sousedy obchodovat, ne s nimi válčit. Znamená to být největším obchodním blokem na světě s obchodními dohodami uzavřenými či právě vyjednávanými s více než 140 partnery po celém světě. A obchod znamená práci – každá 1 miliarda eur exportu vytvoří v EU 14 000 dalších pracovních míst. Přes 30 milionů pracovních míst, každé sedmé v EU, nyní závisí na exportu do zbytku světa.“

*Jean-Claude Juncker
předseda Evropské komise
projev o stavu Unie, 14. září 2016*

OBSAH

1. SHRNU TÍ DOSAVADNÍHO VÝVOJE A DOPADŮ GLOBALIZACE	6
1.1 Globalizace není nová, ale rychle se mění	6
1.2 Pozitivní důvod ke změně... ..	7
1.3 ... ale také výzva	8
2. VÝHLED DO BUDOUCNA	10
2.1 V roce 2025 bude globalizace vypadat úplně jinak	10
2.2 ... a pokušení oddat se izolacionismu nebo nečinnosti budeme muset odolat	12
3. REAKCE EU NA MEZINÁRODNÍ SCÉNĚ: MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE NA FORMOVÁNÍ GLOBALIZACE, EKONOMICKÁ DIPLOMACIE A NÁSTROJE K ZAJIŠTĚNÍ ROVNÝCH PODMÍNEK	13
3.1 EU hraje svou roli ve vytváření spravedlivějšího globálního uspořádání již nyní... ..	13
3.2 ... v budoucnu však bude potřeba udělat víc	13
3.3 ... a EU by měla jednat a znovu nastolit rovné podmínky	15
4. REAKCE EU NA DOMÁCÍ SCÉNĚ: VYBUDOVAT SI VĚTŠÍ ODOLNOST DÍKY LEPŠÍMU SDÍLENÍ VÝHOD A PODPOROVÁNÍM DLOUHODOBÉ KONKURENCESCHOPNOSTI	16
4.1 Silná sociální a vzdělávací politika zajistí odolnost a spravedlivé rozdělení bohatství... ..	16
4.2 ... musíme však zapracovat na tom, aby se z Evropy stala konkurenceschopnější a inovativnější ekonomika... ..	17
4.3 ... v těsné spolupráci se silnými regiony	19
5. ZÁVĚR	21

1. SHRNUTÍ DOSAVADNÍHO VÝVOJE A DOPADŮ GLOBALIZACE

1.1 Globalizace není nová, ale rychle se mění

Ke vzájemnému ovlivňování různých částí světa dochází už stovky let. Je projevem lidského instinktu neustále hledat nové příležitosti, objevovat nová místa a lidi a vyměňovat si ideje i zboží. Donedávna byla globalizace poháněna především obchodem a kapitálovými toky. Dnes ji žene vpřed rychlý technologický vývoj a čím dál více i výměna znalostí.

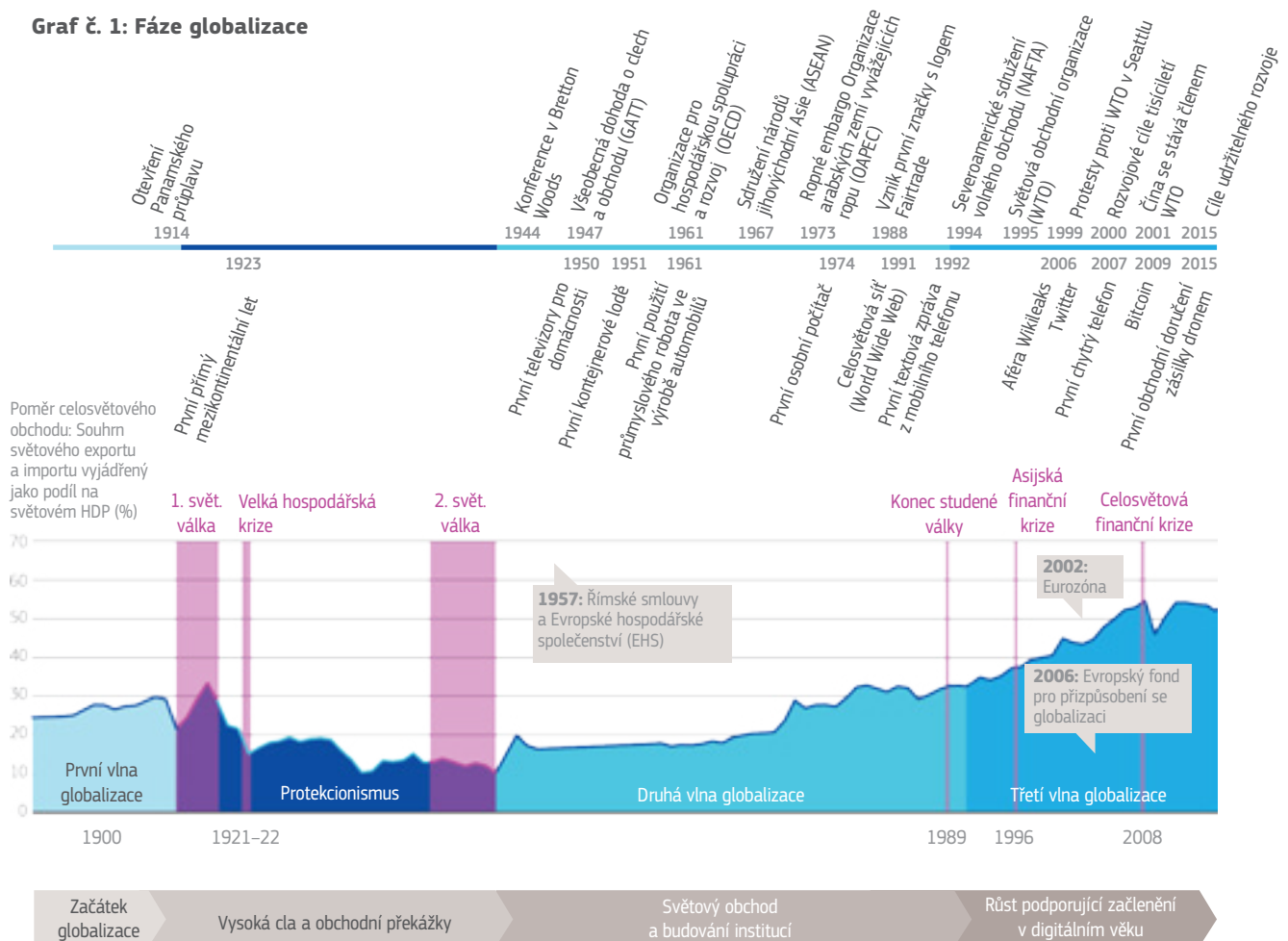
Další průlom, který celosvětovou výměnu ještě urychlil a přetvořil její charakter, přinesl internet a vzestup rozvíjejících se ekonomik. Většina výrobků již nepochází jen z jedné země, ale je „vyrobena ve světě“. Spojuje v sobě suroviny, součásti, technologii a služby, jež mají původ v různých zemích a na různých kontinentech.

Chytré telefony či zdravotnické prostředky mohou být vyvinuty v Evropě nebo ve Spojených státech a zkompletovány v Asii či východní Evropě z dílů vyrobených někde úplně jinde. Dodavatelské řetězce mají dnes globální rozsah.

Obchod, který na začátku 70. let minulého století tvořil necelých 20 procent světového HDP, se na něm dnes podílí zhruba z poloviny. A ačkoliv se tradiční obchod se zbožím v zásadě stabilizuje, jiné formy výměny, jako například datové toky, neustále exponenciálně rostou. Odhaduje se, že za vhodných podmínek hodnota datové ekonomiky do roku 2020 vzroste na 739 miliard eur, což bude odpovídat 4 % celkového HDP EU, více než dvojnásobku současné hodnoty.

Zároveň se svět potýká se stále větším množstvím nadnárodních výzev, od nebývale silných migračních toků po teroristické hrozby, finanční krize, pandemie či změnu klimatu. Ani největší a nejbohatší státy již nejsou

Graf č. 1: Fáze globalizace

Zdroj: Evropská komise (2016), Klasing a Milionis (2014), Světová banka (2017), převzato z NBER Macrohistory

Graf č. 2: Globální charakter je dnes realitou

Pozn.: data za rok 2016 nebo nejnovější dostupná (2015)

Zdroj: McKinsey Global Institute, OSN, Světová organizace cestovního ruchu, OECD, Evropská komise

schopny těmto výzvám čelit samy. Čím dál zásadnější význam má v současném světě globální spolupráce.

1.2 Pozitivní důvod ke změně...

Propojenější svět s sebou přináší nové možnosti. Lidé nyní cestují, pracují, studují a žijí v různých zemích. Komunikují spolu na webu, sdílejí své ideje, kulturu a zkušenosti. Studenti mají online přístup ke kurzům pořádaným předními univerzitami z celého světa. Státy jsou díky tomu, že se specializují na to, co umí nejlépe, a využívají úspory plynoucí z globálních trhů, schopny vyrábět více za méně prostředků. Mezinárodní konkurence, celosvětový boj proti změně klimatu, vědecká spolupráce a vzájemná výměna idejí stimulují kreativitu a zrychlují inovace. Společnosti působící na mezinárodních trzích se učí a přizpůsobují rychleji a díky tomu zůstávají konkurenceschopné¹.

Evropský export roste, neboť zákazníci po celém světě si žádají naše vysoce kvalitní zboží a služby. Po našich letounech, luxusních automobilech, průmyslových strojích, kosmetických výrobcích a výrobcích pro péči o zdraví, luxusních oděvech a kvalitních potravinách je velká poptávka. Spolu s poradenskými, inženýrskými a dopravními službami, jež nabízíme, se podílejí na

silném vývozu z EU, jenž v roce 2016 dosáhl objemu 1 746 bilionu eur, a pomáhají vytvářet lépe placená pracovní místa. Každá miliarda eur vývozu podpoří 14 000 pracovních míst. Z exportu přitom neprofitují jen velké korporace: více než 80 % vývozců z EU jsou malé a střední podniky².

Jeden italský podnik spadající do kategorie MSP prodává přístroje pro jemné čištění zákazníkům v leteckém a zdravotnickém průmyslu a v odvětví luxusního zboží v Evropě, Izraeli, Číně či Indii. Ve svém regionu zaměstnává desítky lidí a prostřednictvím svého dodavatelského řetězce a daněmi, které platí, přispívá do místní ekonomiky.

Konkurenceschopnosti našich podniků a udržení pracovních míst v EU pomáhají také levnější vstupy a nové technologie dovážené ze zahraničí; 80 % importu do EU tvoří suroviny, kapitálové statky a komponenty nezbytné k fungování evropské ekonomiky.

Import také nabízí spotřebitelům v EU větší výběr a nižší ceny, což pomáhá zvyšovat životní úroveň a kupní sílu, zejména nízkopříjmových domácností, jež na zboží a služby vydávají větší část svého příjmu. Většina

¹ Zpráva o internacionalizaci MSP, Evropská komise, 2010.

² Vývoz z EU do světa: Dopad na zaměstnanost a příjmy, Evropská komise, 2015.

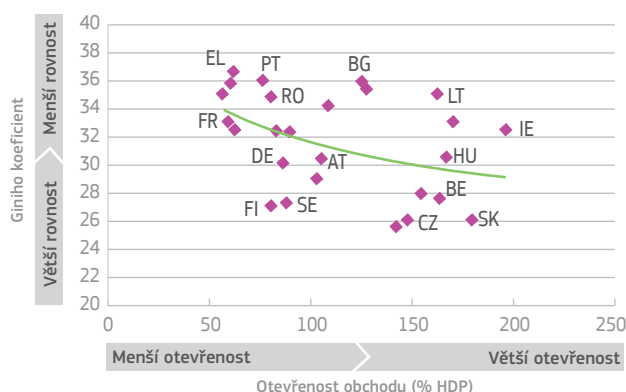
Evropanů si dnes může dovolit chytré telefony, počítače, oblečení, potraviny, lékařskou péči a dopravu, jež byly pro předchozí generace nedostupné.

Klíčovým zdrojem pro technologický a kapitálový transfer jsou přímé zahraniční investice. Do naší společnosti se úspěšně integrovala řada lidí pocházejících ze zemí mimo EU, kteří zaplnili kritický nedostatek pracovních sil v odvětvích, jako je péče o seniory, zemědělství nebo specializovaný výzkum a vývoj.

Rozvíjející se ekonomiky se kvůli rostoucím cenám a nedostatku přírodních zdrojů, populačnímu růstu a znečištění životního prostředí rychle odklonily od fosilních paliv a začaly vyvíjet čistší a na zdroje méně náročné technologie, což vedlo ke zpřísnění ekologických standardů.

Díky otevřenosti celosvětového obchodu se rozproutil hospodářský růst EU, vzrostl blahobyt a podařilo se nám udržet si konkurenceschopnost³. Podíl EU na celosvětovém vývozu zboží se drží nad 15 % a od přelomu tisíciletí a nástupu Číny coby člana Světové obchodní organizace a exportní mocnosti jen nepatrně klesl. Některé z našich členských států nejlépe zapojených do globálních dodavatelských řetězců se zároveň vyznačují vyššími příjmy a menší nerovností. Díky tomu jsme získali zdroje na podporu svého sociálního modelu a ochranu životního prostředí.

Graf č. 3: Otevřenost ekonomik EU neznamena jejich nerovnost

Pozn.: Nejnovější dostupná data (2012)
Distribuce příjmů mezi jednotlivce podle Giniho koeficientu, kde 0 představuje absolutní rovnost.
Otevřenost obchodu vyjádřená jako podíl exportu a importu na HDP.

Zdroj: Světová banka (2017)

³ Making Trade an Engine of Growth for All. The Case for Trade and for Policies to Facilitate adjustments. MME, Světová banka, WTO (2017).

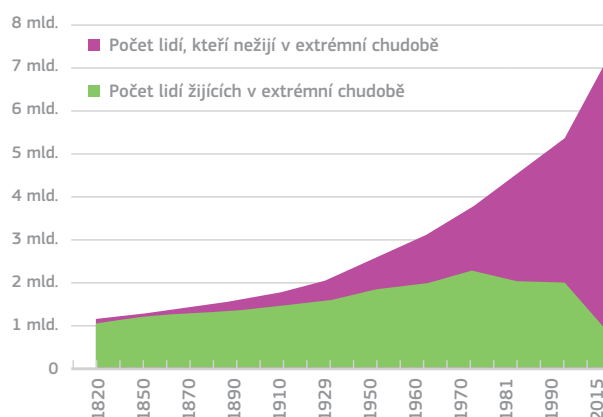
Podobně pozitivní účinky má globalizace po celém světě⁴. Pomohla vyvést stovky milionů lidí z chudoby a chudším státům umožnila dohnat náskok. Hrál svou roli v upevňování stability, demokracie a míru. Cíle OSN pro udržitelný rozvoj nabídl globální rámec pro boj s chudobou, zvyšování životní úrovně v rozvojových zemích a ve výsledku tvorbu vývozních trhů do budoucna. Naděje na udržitelnou a prosperující budoucnost ve vlastní zemi pomůže omezit a zvládnout nelegální migrační toky směřující do Evropy.

1.3 ... ale také výzva

Globalizace s sebou nese i výzvy. Její výhody jsou mezi lidmi a regiony rozděleny nerovnoměrně, neboť jejich schopnost přizpůsobit se změnám a konkurenci je různá. Z řady zemí – některých s nižšími mzdami, ekologickými standardy či daněmi – se v průmyslových odvětvích vyžadujících méně kvalifikovanou pracovní sílu a odvětvích s nižší přidanou hodnotou v posledních desetiletích stali pro Evropu čím dál silnější konkurenti. Ne všechny země mají stejné životní, sociální, ekologické, daňové a jiné standardy jako EU a tyto rozdíly mohou společnosti využít jako svou konkurenční výhodu. Některé továrny v důsledku toho byly zavřeny, byla zrušena pracovní místa nebo vznikl tlak na snižování mezd a zhoršování pracovních podmínek. Společnosti, které nebyly schopny soutěžit s produktivnějšími či

Graf č. 4: Každý den se na světě zbaví chudoby víc lidí

Za extrémní chudobu se považuje živobytí za méně než 1,90 USD na den

Pozn.: Mezinárodní dolar na den – hodnoty jsou upraveny o cenové rozdíly mezi zeměmi a vývoj cen v čase (inflation)

Zdroj: Max Roser podle Světové banky (2017) a Bourguignon a Morrisson (2002)

levnějšími zahraničními konkurenty, ukončily činnost, což má dlouhodobý dopad na ty, kteří byli propuštěni, jejich rodiny i širší region.

Některé zahraniční společnosti a vlády se uchylují k nekalým obchodním praktikám. Evropský ocelářský či lodářský průmysl poškodil dumpingový dovoz způsobený státními dotacemi a nadměrnou kapacitou v některých třetích zemích. Jiné státy využívají výhody otevřeného mezinárodního obchodu a hojně vyvážejí, zároveň však nechávají své vlastní ekonomiky pro zahraniční společnosti uzavřené.

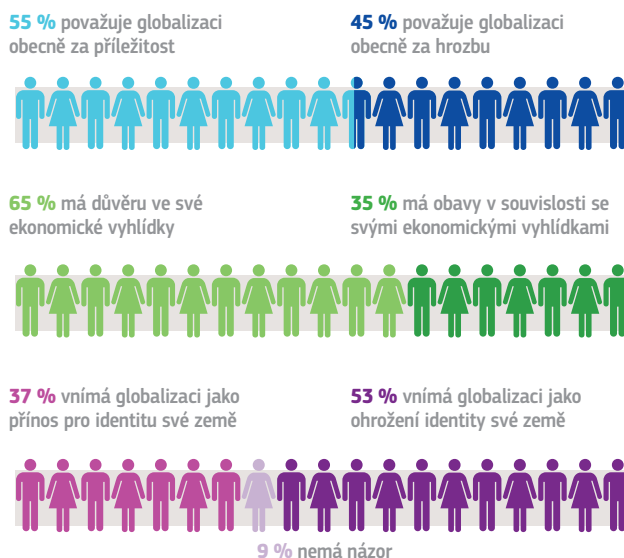
Kromě toho velké korporace mohou využívat mezer v mezinárodních pravidlech a místo placení daní v zemi, kde své výrobky vyrábějí a prodávají, vyvádět své zisky do jurisdikcí s nízkými daněmi. Vlády zemí EU přicházejí kvůli těmto strategiím o daňové příjmy a sílí tak pocit nespravedlnosti a přesvědčení, že z globální integrace těží pouze velké společnosti a bohatí lidé.

Globalizace v kombinaci s technologickými změnami zvýšila poptávku po kvalifikované pracovní síle, avšak snížila počet méně kvalifikovaných pracovních míst, především ve výrobním sektoru. Propuštění pracovníci mají problém najít novou práci, zejména pokud to znamená, že musí získat nové dovednosti.

Legální přistěhovalectví obecně zapůsobilo na ekonomiky přijímajících zemí jako vzpruha a může do EU přinést dovednosti, které na jejím pracovním trhu chybí. Ovšem tam, kde místní infrastruktura a snahy o integraci s rostoucí migrací neudržely krok, může vznikat sociální napětí. Především země a regiony s vysokou mírou nezaměstnanosti a sociálního vyloučení mohou nést značné sociální a ekonomické náklady, které s tím souvisí. Marginalizace navíc někdy může vést k radikalizaci.

Nepodnikneme-li další aktivní kroky, hrozí, že globalizace umocní dopady technologického pokroku i nedávné ekonomické krize a přispěje k ještě větší nerovnosti a polarizaci společnosti. Reálný příjem domácností střední třídy v EU a v dalších vyspělých ekonomikách v posledním desetiletí většinou stagnoval, ačkoliv ekonomika celkově rostla. Nerovnost je sice v Evropě stále mnohem méně výrazná než v ostatních částech světa, nicméně nejbohatší jedno procento populace i tak vlastní 27 procent celkového bohatství⁵.

Graf č. 5: Názory Evropanů na globalizaci se různí

Zdroj: Bertelsmann Stiftung a Evropská komise (2016)

Mnoho lidí se domnívá, že globalizace přímo ohrožuje jejich identitu a tradice a že je v rozporu s kulturní rozmanitostí a jejich způsobem života. Obávají se, že ztratí kontrolu nad svou budoucností, a mají pocit, že jejich děti budou mít horší vyhlídky na budoucnost, než měli oni. Toto vnímání je způsobeno dojemem, že vlády ztratily kontrolu a nejsou schopny nebo ochotny globalizaci usměrňovat a řídit její dopady tak, aby z ní měli prospěch všichni. Těto politické výzvy se nyní musíme postavit.

⁵ Julius Bear, *Wealth Report: Europe*, září 2014.

2. VÝHLED DO BUDOUČNA

2.1 V roce 2025 bude globalizace vypadat úplně jinak

Stále ještě se nacházíme v počáteční fázi transformace. Digitalizace, roboti, umělá inteligence, internet věcí či 3D tisk zásadně změni způsob, jakým vyrábíme, pracujeme, pohybujeme se a konzumujeme.

Prakticky všechna odvětví se změni, například:

- ▶ **doprava** – nastoupí mj. auta bez řidiče a propojené automobily, drony a společné používání aut (car-sharing)
- ▶ **energetika** – např. inteligentní sítě, obnovitelná energie, decentralizovaná výroba
- ▶ **zemědělsko-potravinářský průmysl** – zemědělství šetrné vůči klimatu nebo například aplikace umožňující omezit plýtvání potravinami
- ▶ **telekomunikace** – výkonnější sítě, virtuální realita, virtuální pracoviště apod.
- ▶ **distribuce** – poroste význam elektronického obchodování
- ▶ **finanční služby** – mj. virtuální banky a pojišťovny, crowdfunding

▶ **tovární výroba** – automatizace

▶ **zdravotní péče** – například online diagnózy a větší přeshraniční mobilita zdravotnického personálu

V důsledku automatizace nejsou při rozhodování, kam umístit výrobu, tolik důležité náklady práce, díky čemuž, jak v rámci své relokační iniciativy European Reshoring Monitor konstatovala nadace Eurofound⁶, se část výroby vrátí zpět do Evropy.

Dobře známý německý výrobce sportovní obuvi přemístil v roce 2016 výrobu jednoho konkrétního modelu obuvi v rámci Německa do továrny s plně robotickou obsluhou. V budoucnu hodlá společnost otevřít další takové „rychlotovárny“ v Evropě nebo v USA.

Jednoduché a opakující se úkony, které lze automatizovat, nicméně zmizí⁷. Pracovní místa, která tak v Evropě vzniknou nebo se do ní vrátí, budou jiná než ta, která se z ní před lety přesunula jinam. Výzva pro Evropu bude spočívat v inovacích strategických technologií

⁶ <https://reshoring.eurofound.europa.eu/>

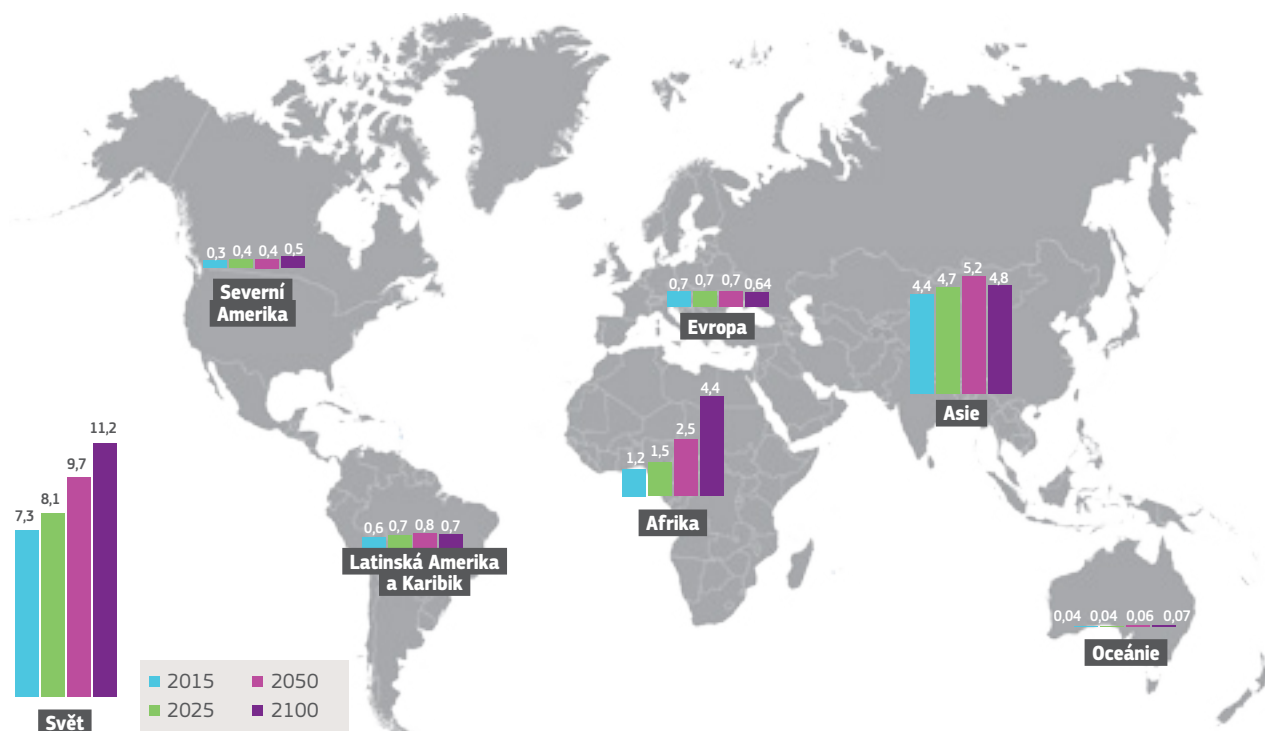
⁷ Podle odhadů OECD existuje celosvětově vysoké riziko, že v průměru 9 % pracovních míst bude zcela automatizováno a pro dalších 25 % pracovních sil se vlivem automatizace podstatně změni polovina pracovních úkonů.

Graf č. 6: Globalizace dříve a dnes

Zdroj: Evropská komise, McKinsey Global Institute, OECD

Graf č. 7: Většina populačního růstu se odehrává mimo Evropu

Zdroj: OSN (2015)

a v zabránění vzniku ještě větší mezery na pracovním trhu tím, že pomůže pracovníkům získat potřebné dovednosti.

Díky digitálním technologiím a elektronickému obchodování vzniknou i pro ty nejmenší podniky další přeshraniční příležitosti. Řada podniků má dnes již v okamžiku založení globální ambice a pomocí internetu hodlá oslovit zákazníky po celém světě. Na druhou stranu však některé velké online platformy získávají čím dál dominantnější pozici na trhu částečně i díky tomu, že sledují a ukládají osobní data. Témata ochrany soukromí, ochrany dat, kybernetické bezpečnosti, ale i bránění zneužití tržní síly tak budou nabývat na důležitosti.

Ve využívání mnoha z těchto nových technologií dosud vedly rozvinuté státy, ovšem rozvíjející se ekonomiky, které v hodnotovém řetězci stoupají vzhůru, jim budou rostoucí měrou konkurovat. Hrozí, že pokud vlády neinvestují do vzdělávání, nevybaví své občany potřebnými dovednostmi, nebudou podporovat inovace, nezajistí spravedlivou hospodářskou soutěž a nezavedou nezbytnou inteligentní regulaci, bude se propast mezi technologicky vyspělejšími regiony a těmi méně vyspělými prohlubovat.

V roce 2025 bude 61 % z 8 miliard lidí na planetě žít v Asii, převážně v Číně a Indii. Relativní podíl Evropy

na světové populaci klesne a státy EU-27 se na ní budou podílet pouhými 5,5 %. Může tak dojít k nastolení multipolárního světového řádu s odlišnými politickými, technologickými, ekonomickými a vojenskými silami. Také to ale znamená rozsáhlé nové trhy pro evropské společnosti.

Je téměř jisté, že stoupne mezinárodní mobilita. V současnosti žijí mimo zemi svého narození necelá 4 % světové populace a v případě Evropanů je to ještě méně⁸. Do roku 2025 se však dá do pohybu více lidí. Populační vlna v Africe, nestabilita v sousedních regionech i jinde a sílící tlak spojený se změnou klimatu budou i v budoucnu hnát jednotlivce a rodiny do hledání bezpečnějšího a lepšího života v nové zemi, tedy pokud se nebude investovat do budoucnosti zemí jejich původu v míru a prosperitě.

Díky technologiím si lidé více uvědomují příležitosti nabízející se po celém světě. Zároveň je však snazší jejich prostřednictvím pracovat na dálku, třeba i z jiné země nebo kontinentu. Začlenění se do globální pracovní síly bude více než na tom, kde člověk žije, záležet na rychlosti a kvalitě jeho internetového připojení.

⁸ UNFPA.

S větší propojeností světa přijdou nové možnosti, ale i větší hrozby. Zločinci a teroristé se budou i nadále snažit tuto rostoucí otevřenost zneužít a nové technologie budou využívat k nelegálním obchodům a šíření nenávisti. Zároveň však bude růst počet různých zainteresovaných skupin – občanů, skupin občanské společnosti, podniků a obcí – které budou schopny zaangažovat sobě rovné subjekty v jiných částech světa a spolu s nimi se zapojit do řešení společných problémů.

Sítě měst spolupracují a vzájemně se učí bojovat proti změně klimatu či integrovat nově příchozí uprchlíky; regiony vytvářejí partnerství se soukromými společnostmi, aby společně pracovaly na progresivních plánech rozvoje; občané se mobilizují online, aby ukázali svou solidaritu s globálními hnutími, jako byly **pochody za práva žen**, které se 21. ledna 2017 konaly ve městech po celém světě.

2.2 ... a pokušení oddat se izolacionismu nebo nečinnosti budeme muset odolat

Změny, které jsou s globalizací spojeny, mohou být pro některé země výzvou, aby se izolovaly a ochránily se tak před tím, co se kolem nich děje. Nejvíce to hrozí v regionech, které za ostatními zůstaly pozadu. Některé chtějí vztyčit bariéry a zavřít hranice. Na opačném konci stojí státy, jež by ve víře, že neregulované trhy na tom v konečném důsledku budou nejlépe, nechaly globalizaci volný průběh.

V období po ekonomické krizi a vlně odporu proti globalizaci už se určitý příklon k izolacionismu projevil. Multilaterální jednání o odstranění překážek obchodu v posledním desetiletí vesměs vážnou a naopak protekcionismus slaví návrat⁹. Dokonce i země, které se tradičně zastávaly otevřené globální ekonomiky, dnes hledají způsoby, jak zbrzdit dovoz, omezit imigraci a upřednostnit domácí produkci. To vše v poslední době přispělo k výraznému zpomalení růstu světového obchodu.

Většina občanů EU však uznává, že protekcionismus je neochráni¹⁰. Může nabídnout krátkodobou úlevu, ale jak

⁹ Podle zprávy WTO, OECD a UNCTAD bylo v zemích G20 od roku 2008 zaznamenáno 1 500 nových obchodních restrikcí. Do května 2016 z nich byla zrušena pouhá čtvrtina.

¹⁰ Většina občanů EU vnímá globalizaci jako příležitost k ekonomickému růstu. Ještě více jich má důvěru v ekonomiku své země. Zdroj: standardní průzkum Eurobarometr 86 z podzimu 2016.

ukazují dějiny, je to úspěch, který netrvá dlouho a často má katastrofální následky¹¹. Odstrašujícím příkladem byla velká hospodářská krize ve 30. letech 20. století, kterou ještě prohloubil odvetný protekcionismus a která nakonec přispěla k vypuknutí války.

Když zavřeme hranice, udělají to i další. Prohrajeme všichni. Pro Evropu s jejími silnými vazbami na globální hodnotové řetězce to platí obzvláště. Protekcionismus by poškodil výrobu a zvedl náklady a tím i ceny pro spotřebitele. Vývozy z EU by byly méně konkurenceschopné a v ohrožení by se tak ocitlo ještě více pracovních míst¹². Odhaduje se, že zpřísnění obchodních restrikcí o 10 % může znamenat 4% ztrátu národního důchodu¹³. Přišli bychom o přístup k novým výrobkům, službám, technologiím i idejím. Vyšší ceny by nejtvrději dopadly na ty nejchudší a výsledný efekt protekcionismu by tak byl přesně opačný, než se zamýšlelo¹⁴.

Abychom se téhle klesající spirále vyhnuli, musí se státy v globalizovaném světě společně zasazovat o společná řešení, k čemuž potřebujeme multilaterální instituce a pravidla. Pro řešení problémů vyžadujících kolektivní akci, jako je globální ekonomika, změna klimatu nebo vyhýbání se daňovým povinnostem, jsou naprosto zásadní. Bez nich by ty mocnější a méně zásadové státy a společnosti mohly zavést svá vlastní pravidla, ve svém vlastním zájmu a na úkor těch slabších, což by bylo v rozporu se základními hodnotami EU o spolupráci, právním státu, rovnoprávnosti a solidaritě, na nichž EU stojí.

Máme-li potenciál globalizace co nejlépe využít, potřebujeme globálnější řízení a globální pravidla. Ty musíme podpořit vnitrostátními politikami, jež zlepší naši konkurenceschopnost a odolnost na domácí půdě. Nyní se Evropa musí rozhodnout, jak to provede.

¹¹ Autokratické experimenty Sovětského svazu, Albánie od 90. let, Číny do 70. let, Argentiny od 70. let minulého století do prvního desetiletí 21. století a nedávno Venezuely prosperitu nepřinesly.

¹² Arto, Iñaki, José M. Rueda-Cantuche, Antonio F. Amores, Erik Dietzenbacher, Nuno Sousa, Letizia Montinari a Anil Markandya, Vývoz z EU do světa: Dopad na zaměstnanost a příjmy (*EU Exports to the World: Effects on employment and income*), Evropská komise, 2015.

¹³ *The Sources of Growth in OECD Countries*, OECD, Paříž (2003).

¹⁴ Podle nedávné studie provedené v zemích EU-27 a dalších 13 velkých zemích by ztráta reálných příjmů způsobená uzavřením obchodu dosáhla 63 % u nejchudších domácností a 28 % u těch nejbohatších, protože chudí vydávají na spotřebu větší část svých příjmů (zdroj: *Measuring the unequal gains from trade*, Pablo D. Fajgelbaum a Amit K. Khandelwal, *Quarterly Journal of Economics*, srpen 2016).

3. REAKCE EU NA MEZINÁRODNÍ SCÉNĚ: MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE NA FORMOVÁNÍ GLOBALIZACE, EKONOMICKÁ DIPLOMACIE A NÁSTROJE K ZAJIŠTĚNÍ ROVNÝCH PODMÍNEK

3.1 EU hraje svou roli ve vytváření spravedlivějšího globálního uspořádání již nyní...

K vybudování spravedlivého mezinárodního uspořádání stojícího na pravidlech a přísných standardech je nutná spolupráce mnoha zemí s nejrůznějšími zájmy, kulturou a stupněm vývoje. *Prostředky* globalizace – otevření trhů a technologický pokrok – je třeba sladit s jejími *cíli* – prosazováním lidských práv a blahobytem.

Po dvou zničujících světových válkách vlády řady zemí vytvořily Organizaci spojených národů (OSN), Mezinárodní měnový fond (MMF), Světovou banku a Všeobecnou dohodu o clech a obchodu (GATT), z níž později vznikla Světová obchodní organizace (WTO). Tyto instituce přinesly mnoha lidem mír, stabilitu, důvěru a prosperitu. Svět se těsněji propojil a globální obchod prudce vzrostl.

Po finanční krizi se vlády zemí G20 dohodly na společném programu na podporu světové ekonomiky a na přísnějších globálních pravidlech regulace finančních trhů a boje proti vyhýbání se daňovým povinnostem. V roce 2015 odsouhlasili všichni členové OSN Agendu pro udržitelný rozvoj 2030 a s ní související cíle udržitelného rozvoje. V Paříži se podařilo dosáhnout závazné mezinárodní dohody o boji proti změně klimatu coby začátku postupného zlepšování ekologických standardů po celém světě. Vedoucí světové představitelé se také na summitu OSN v roce 2016 zavázali, že vypracují globální strategii pro řešení velkých uprchlických a migračních toků. Začátkem letošního roku pak vstoupila v platnost nová dohoda WTO o usnadnění obchodu.

Vyjmenované příklady dokazují, že na mezinárodní scéně existuje nová společná snaha o spolupráci a využití potenciálu globalizace. Evropská unie a její členské státy při tom hrály zásadní roli. Evropská unie sama o sobě je příkladem úspěšné řízení integrace, díky níž můžeme bojovat za multilateralismus a za světové uspořádání založené na pravidlech.

3.2 ... v budoucnu však bude potřeba udělat víc

Globální soubor pravidel ještě zdaleka není hotov.

Některé oblasti, zvláště ty spadající do digitální ekonomiky, jsou téměř neregulované. V jiných, například v boji proti daňovým podvodům nebo korupci, v oblasti těžby přírodních zdrojů, nezákonných finančních toků, škodlivých vládních dotací či sociálního dumpingu, pravidla nezajišťují rovné podmínky, případně dostatečně neřeší škodlivé či nefér jednání.

Tváří v tvář bezprecedentním výzvám musíme současné světové uspořádání postavené na pravidlech nejen udržet, ale i dále rozvíjet. Výzvy, jež nás čekají, si zejména v multipolárním světě vyžadají ještě těsnější koordinaci hospodářských politik, která zajistí výrazný, udržitelný, vyvážený a inkluzivní růst, přičemž nejvíce upřednostňovanou formou koordinace pro nás zůstává mnohostranná spolupráce s našimi globálními partnery. Součástí řešení by měly zůstat multilaterální instituce, jejichž postavení bychom měli pomoci upevnit a také je v zájmu spravedlivějšího a efektivnějšího fungování pomoci reformovat. Ve stále diskutovanějším světovém uspořádání bychom nicméně měli být připraveni i na spolupráci s menšími koalicemi a nechat otevřené dveře i pro ostatní, aby se připojili, jakmile budou připraveni. Podobně by se měly vhodným způsobem zapojit i nestátní subjekty, jako jsou mezinárodní instituce a neziskové organizace.

Evropská unie by mohla zůstat ve vedení, prosazovat své hodnoty a zájmy a obecně snahu ocitnout se na špici. Jako společný referenční bod pro stanovení priorit budoucí činnosti v zájmu prosperity, planety a lidí v různých částech světa, zejména v rozvojových zemích, slouží **Agenda pro udržitelný rozvoj 2030**.

V červnu 2017 přijme EU nový Evropský **konsensus o rozvoji**, kterým svoji rozvojovou politiku sjednotí s agendou 2030. Rozvojová činnost EU přitom musí být víc než jen poskytování pomoci, jestliže má být řešení výzev, jež globalizovaný svět přináší, efektivní. Musí se v ní spojovat investice a obchod, příspěvky soukromého sektoru, mobilizace domácích zdrojů, podpora řádné správy věcí veřejných, právního státu a lidských práv i zvláštní pozornost věnovaná mladým lidem, rovnosti žen a mužů a zlepšení postavení žen. **Plán vnějších investic**, který EU navrhla, má podpořit udržitelný růst a tvorbu pracovních míst v rozvojových zemích a vytvářet tak situace, které budou výhodné pro všechny. Pomůže zmírnit migrační tlaky a zároveň vytvářet investiční příležitosti pro evropské podniky.

Další a větší přínosy pro naše občany by mohla mít také lépe integrovaná a proaktivnější **ekonomická diplomacie EU**. Unie a její členské státy by měly více sjednotit své vnější, resp. zahraniční politiky a nástroje, aby s jejich pomocí podpořily růst a tvorbu pracovních míst v EU a zefektivnily prosazování svých ekonomických zájmů v zahraničí. V závislosti na dané zemi by zájmy EU mohly zahrnovat zajištění makroekonomické stability, podporu klíčových ekonomických a sociálních reforem či odstranění překážek bránících přístupu na trh.

Ekonomickou diplomacii je nutné v rámci EU, členských států a finančních institucí, jako je Evropská investiční banka, lépe koordinovat. Evropským podnikům, zejména MSP, by měla k úspěchu na světových trzích pomoci také síť delegací EU. Pomoc by mohla být zaměřena na lepší využívání příležitostí vytvořených obchodními a investičními dohodami, na překonávání přetrvávajících překážek bránících přístupu na trh nebo na propagaci strategických celoevropských obchodních projektů. Také by mohla zahrnovat zapojení do tvorby mezinárodních standardů pro nové technologie či posílení postavení obchodních odborových organizací EU v zahraničí.

Evropská unie by měla pokračovat v práci na **vyvážené a progresivní obchodní a investiční agendě postavené na pravidlech**¹⁵, která nejen recipročně otevírá trhy, ale také zdůrazňuje globální správu a řízení v oblastech, jako jsou lidská práva, pracovní podmínky, bezpečnost potravin, veřejné zdraví, ochrana životního prostředí a řádné zacházení se zvířaty. Příslušné dohody musí zachovat schopnost EU a jejích členských států plnit legitimní cíle veřejné politiky a udržet vysoký standard daných oblastí politiky¹⁶, aby ochránila své občany a své průmyslové podniky od nekalé hospodářské soutěže. Kromě toho by měly přispět i ke splnění cílů udržitelného rozvoje.

Další oblastí, které by se i nadále měla věnovat pozornost, jsou **mezinárodní ekonomická a finanční pravidla**. Především bychom se měli zasadit o efektivnější globální mechanismy sledování a úpravy makroekonomických politik, zpřísnit boj proti vyhýbání se daňovým povinnostem, zajistit stabilitu finančního sektoru, odstranit nadměrnou kapacitu a související

státní dotace, usnadnit elektronické obchodování a zároveň ochranu soukromí a prosadit sjednocení technických norem, aby přestaly fungovat jako zbytečné překážky.

Dále bychom měli zintenzívnit své úsilí o zdokonalení sociálních a **pracovních norem** a praktik, a to ve spolupráci nejen s Mezinárodní organizací práce, ale i se zástupci občanské společnosti, sociálními partnery a soukromým sektorem. V tomto kontextu by se měly na globální úrovni prosazovat systémy kolektivního vyjednávání.

Globalizace musí začít být efektivní. Díky obchodu jsou státy produktivnější, protože se více specializují, ale skutečná efektivita znamená také ekonomický růst nezávislý na využívání zdrojů a minimalizaci externích nákladů, které se pojí například se znečištěním životního prostředí vlivem dopravy a obalů, s dopravními zácpami a vyčerpáním cenných přírodních zdrojů.

Jedním z nástrojů boje proti změně klimatu je **Pařížská dohoda**, která také přináší nové obchodní příležitosti pro podniky z EU, zejména v oblasti čistých technologií. Průmyslové podniky, které již zmenšily svou uhlíkovou stopu, díky ní získaly konkurenční výhodu. Nyní je prioritou dokončit soubor pravidel pro naplňování dohody a zajistit tak, aby se na snižování emisí CO₂ podílely všechny státy.

Nedílnou součástí naší společné zahraniční a hospodářské politiky je kulturní diplomacie. Evropská **kultura je jedním z hlavních zdrojů růstu a zaměstnanosti** a kulturní výměna a mezilidské kontakty mohou globalizaci formovat a šířit naše hodnoty a identitu.

Evropa jakožto největší jednotný trh na světě, největší světový obchodník a investor a největší poskytovatel rozvojové pomoci může podobu globálního souboru pravidel ovlivnit. Aby si však tvář v tvář demografickým, ekonomickým a politickým změnám svůj vliv udržela, musíme v budoucnu mnohem více **táhnout za jeden provaz a mluvit jedním hlasem**. Do roku 2050 totiž nebude mezi osmi největšími ekonomikami ani jedna evropská země¹⁷.

Naše kolektivní mezinárodní působení musí být efektivní, a k tomu potřebujeme včasné, transparentní a inkluzivní rozhodovací procesy. Evropská unie musí být schopna nejen vyjednat obecné dohody, jež

¹⁵ Sdělení COM(2015) 497 ze dne 14. října 2015 Obchod pro všechny: Cesta k zodpovědnější obchodní a investiční politice.

¹⁶ Viz společný nástroj k výkladu komplexní dohody o hospodářské a obchodní spolupráci mezi Kanadou a EU a jejími členskými státy: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13541-2016-INIT/en/pdf>

¹⁷ *The world in 2050*, PWC, únor 2017.

pomohou řešit širokou škálu globálních problémů, ale také zajistit, aby dohody byly ratifikovány a plněny. Otázkou zůstává, zda je institucionální uspořádání EU na tuto výzvu připraveno. Diskuse na toto téma bude zahájena, jakmile Soudní dvůr vydá své očekávané stanovisko k otázce kompetencí v rámci obchodních dohod¹⁸.

3.3 ... a EU by měla jednat a znovu nastolit rovné podmínky

Jakkoliv EU zastává otevřenost a spolupráci, neměla by být ve svém postoji ke globalizaci naivní. Jsou situace, kdy pravidla sice existují, ale nedodržují se. A zacelení děr v globálních pravidlech a zpřísnění norem může trvat. Do té doby musí mít EU k dispozici nástroje, s nimiž bude schopna obnovit rovné podmínky a zaujmout rozhodný postoj vůči zemím a společnostem používajícím nekalé praktiky.

Začít bude třeba **lepším vymáháním stávajících dohod a pravidel** v oblastech, jako je obchod, pracovní normy, změna klimatu a ochrana životního prostředí. Světová obchodní organizace má nastaven závazný systém pro řešení sporů, který by EU měla i nadále v případě potřeby využívat. Podobně bychom měli zajistit, aby naši partneři z bilaterálních obchodních a investičních dohod dodržovali své závazky. **Rozhodné vymáhání našich vlastních pravidel** také zajistí, aby každá společnost sídlící či působící v EU byla v případě, že poruší pravidla, efektivně sankcionována, do čehož by měly být zapojeny orgány členských států. V zájmu usnadnění a zrychlení legálního obchodu v EU a současně zajištění ochrany a bezpečnosti občanů zastavením toku padělaného či nebezpečného zboží přes hranice EU by se mělo více investovat do unijního systému **řízení rizik v oblasti cel**.

Dále bude EU pokračovat ve své snaze zavést spravedlivá pravidla ochrany zahraničních investic a zároveň umožnit jednotlivým vládám, aby sledovaly své vlastní legitimní politické cíle. Protože spory by již neměli řešit rozhodci v rámci tzv. urovnávání sporů mezi investorem a státem, navrhla Komise zřídit tzv. **mnohostranný tribunál pro investice**¹⁹, kterým by vznikl spravedlivý a transparentní mechanismus řešení investičních sporů.

Kromě toho potřebujeme efektivní **nástroje na ochranu obchodu**: ty stávající je nutné přepracovat, aby byly

v boji proti dumpingovým praktikám a nerovnému subvencování rychlejší, odolnější a efektivnější²⁰. S tím souvisí i to, že EU má nejotevřenější trh **veřejných zakázek** na světě, ale naše společnosti nemají vždy reciproční přístup na trhy v jiných zemích. Touto problematikou se zabývá návrh na vytvoření nástroje pro mezinárodní zadávání veřejných zakázek²¹. Ve všech těchto oblastech musíme jednat rychle.

Jedním z klíčových principů EU a hlavních zdrojů růstu je otevřenost vůči **zahraničním investicím**. V poslední době se však ozývají obavy ohledně zahraničních investorů, zejména státem vlastněných podniků, kteří v rámci svých strategických plánů přebírají evropské společnosti s klíčovými technologiemi. Investoři z EU přitom často nemají v zemi, z níž investice pochází, stejná investiční práva. Tyto skutečnosti musíme podrobit důkladné analýze a adekvátně zareagovat.

Evropské společnosti hrají ve formování globalizace a generování pozitivních výstupů pro všechny zásadní roli. Příklady, jak mohou vytvářet udržitelný růst pro akcionáře, zaměstnance i komunity, v nichž působí, je mnoho. Pokud však nebudou brát svou společenskou nebo environmentální odpovědnost vážně, měly by být volány k odpovědnosti.

Evropská unie by také měla zůstat aktivní v otázce globální **spravedlnosti a transparentnosti v oblasti daní**. Do konce roku 2017 bude mít k dispozici společný seznam nespolupracujících jurisdikcí, díky čemuž bude mít v ruce lepší nástroj k boji proti externím hrozbám vyhýbání se daňovým povinnostem a k jednání se třetími zeměmi, které odmítají hrát fér. Komise také bude pokračovat v jednáních o mezinárodních pravidlech, jež by společně se sídlem ve třetích zemích zabránila vyhýbat se přímým a nepřímým daňovým povinnostem a ochránila tak daňovou základnu členských států.

¹⁸ Soudní dvůr, řízení o posudku 2/15.

¹⁹ Viz veřejná konzultace Evropské komise o multilaterální reformě řešení investičních sporů zahájená v prosinci 2016.

²⁰ Viz sdělení Komise Směrem k robustní obchodní politice v zájmu zaměstnanosti a růstu z října 2016 a návrhy nařízení, kterými se mění nařízení (EU) 2016/1036 o ochraně před dumpingovým dovozem ze zemí, které nejsou členy Evropské unie, (COM(2013) 191) a nařízení (EU) 2016/1037 o ochraně před dovozem subvencovaných výrobků ze zemí, které nejsou členy Evropské unie (COM(2016) 721).

²¹ Viz návrh Komise COM(2016) 34 ze dne 29. ledna 2016.

4. REAKCE EU NA DOMÁCÍ SCÉNĚ: VYBUDOVAT SI VĚTŠÍ ODOLNOST DÍKY LEPŠÍMU SDÍLENÍ VÝHOD A PODPOROVÁNÍM DLOUHODOBÉ KONKURENCESCHOPNOSTI

4.1 Silná sociální a vzdělávací politika zajistí odolnost a spravedlivé rozdělení bohatství...

Občané musí mít důvěru ve svou vládu a v to, že je ochrání a zajistí jim pevné postavení, a to silnou sociální politikou, která je nedílnou součástí naší odpovědi na globalizaci. Dne 27. dubna vydala Komise Diskusní dokument o sociálním rozměru Evropy²². Přestože evropská společnost již je nejrovnější a nejinkluzivnější na světě, musí EU svou politiku neustále zdokonalovat a přizpůsobovat budoucímu vývoji a na nerovnosti reagovat moderní a spravedlivou daňovou politikou. Lepší přerozdělení výhod globalizace spolu s efektivní sociální ochranou pomůže lidem najít důstojnou práci a přizpůsobit se změnám. V obecnějším měřítku pak spravedlivé a rovnoměrné rozdělení bohatství spolu s cílenými investicemi do sociálního začleňování ohroženějších skupin obyvatelstva včetně imigrantů přispěje k větší sociální soudržnosti. Právě těmto otázkám se Komise věnuje ve svém návrhu evropského pilíře sociálních práv²³. Jako řešení navrhuje konkrétní způsob, jak zlepšit politiku zaměstnanosti a sociální politiku EU a jejích členských států tak, aby držely krok s digitalizací a globalizací.

Klíčem k silnějšímu postavení je celoživotní učení. Rovný přístup k vysoce kvalitnímu vzdělávání a odborné přípravě je účinný způsob přerozdělení bohatství ve společnosti. Základem by měla být vysoká úroveň základního vzdělání a přístup k odborné přípravě a rozvíjení dovedností pro všechny věkové skupiny. Také je třeba hledat nové způsoby vzdělávání, protože společnost je čím dál více mobilní a digitalizovaná, a tu správnou kombinaci „měkkých“, zejména podnikatelských, a „tvrdých“ digitálních dovedností. Alespoň nějaké digitální dovednosti již vyžaduje 90 % všech pracovních míst²⁴. Evropa se ve svých digitálních

dovednostech neustále zlepšuje, ale musí být ještě lepší²⁵. V kombinaci s pomocí lidem hledajícím zaměstnání to lidem pomůže přizpůsobit se neustále se měnícímu pracovnímu prostředí a flexibilnější profesní dráze.

Jelikož by všichni měli mít přístup na pracovní trh, měli bychom mít moderní a efektivní politiku trhu práce. Ta by měla zajišťovat také přiměřenou jistotu zaměstnání, náhradu mzdy a vhodné záchrané sítě pro ty, kteří prochází obtížným přechodným obdobím. Rovné příležitosti a sociální začlenění by měly zaručovat dostupné kvalitní služby. Ty mohou mít podobu zdravotní péče a péče o děti, zapojení žen do pracovního trhu, práce z domova, podporování rovnováhy mezi pracovním a soukromým životem či rozšiřování pracovních příležitostí pro lidi s omezenou pohyblivostí.

Způsoby, jakými členské státy s touto sociální problematikou pracují, se velmi liší. Systém vypracovaný v jedné zemi, regionu nebo městě nemusí jinde nutně fungovat. Přesto by ale EU a její členské státy měly své sociální politiky i v budoucnu úzce koordinovat, přičemž EU by mohla podporovat vnitrostátní a místní vzdělávací iniciativy. Sdílí se osvědčená praxe a výraznou roli hrají sociální partneři.

V Německu funguje duální systém odborného vzdělávání, který zaručuje, že se studenti učí dovednostem, které jsou v podnikatelském sektoru skutečně potřeba, a podporuje spolupráci mezi školami, podniky a studenty.

Skandinávský model sociálního státu nazývaný flexikurita udržuje rovnováhu mezi flexibilitou pracovních vztahů a jistotou při přechodu z jednoho zaměstnání do druhého, takže mohou vzniknout početnější a lepší pracovní místa.

Elektronické školy v Estonsku²⁶ zase vychovávají příští generaci, která bude technologicky schopnější a zdatnější než kterákoliv z generací před ní. Díky využívání digitálních technologií se Estonsko dostalo do čela žebříčku členských států EU v rámci Programu pro mezinárodní hodnocení žáků OECD (PISA).

²² Diskusní dokument o sociálním rozměru Evropy, Evropská komise, COM(2017) 206 ze dne 26. dubna 2017.

²³ Sdělení Komise Vytvoření evropského pilíře sociálních práv, COM(2017) 250 ze dne 26. dubna 2017. Doporučení Komise k evropskému pilíři sociálních práv, C(2017) 2600 ze dne 26. dubna 2017.

²⁴ Zpráva o digitálním pokroku v Evropě 2017, SWD(2017) 160.

²⁵ Ve Finsku, Lucembursku a Spojeném království má základní nebo pokročilé digitální dovednosti 70 % a více obyvatel, zatímco v Itálii, na Kypru, v Řecku, Bulharsku a Rumunsku je to méně než 40 % (Zpráva o digitálním pokroku v Evropě 2017).

²⁶ Podle Programu pro mezinárodní hodnocení žáků (PISA), předního světového systému měření kvality vzdělávání, vypracovaného OECD, dosáhli estonští 15letí studenti nejlepších výsledků z celé Evropy a jedněch z nejlepších z celého světa (zdroj: PISA 2015).

Na úrovni EU se zavádění pilíře v rámci evropského semestru pro koordinaci hospodářských politik projevuje lepším využíváním strukturálních politik k inkluzivnějšímu růstu. Důležitou roli hrají i odpovídající fiskální a strukturální politiky jednotlivých členských států. Na podporu zásadních investic do infrastruktury, inovací či rozvoje lidského kapitálu a zaměstnanosti lze využít také strukturální a investiční fondy EU. Pro EU je nanejvýš důležité, aby zůstala unií moderních a sociálních států. Solidarita je nejen jednou ze základních hodnot EU, ale i základem sociální soudržnosti v otevřené ekonomice.

Evropské strukturální a investiční fondy (ESF, EFRR a EZFRV) investují 34,5 miliardy eur (49,2 miliardy eur včetně příspěvku členských států) do vzdělávání a odborné přípravy. V roce 2007 vznikl **Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci**, který pomáhá propuštěným osobám najít novou práci nebo zahájit vlastní podnikatelskou činnost spolufinancováním aktivit, jako je pomoc při hledání práce, kariérní poradenství, rekvalifikace, mentorování a koučink, kurzy podnikání a podpora příjmů. Od svého vzniku fond poskytl pomoc již 140 000 propuštěných pracovníků. Je hmatatelnou ukázkou solidarity EU v řešení nezaměstnanosti a sociálních dopadů globalizace. Měla by se zvážít úprava nástroje tak, aby byl operativnější a mohl se rychleji využít v případě uzavření továrny a flexibilnější, takže by se z něj mohlo podporovat širší spektrum aktivit ekonomického rozvoje než jen postižení pracovníci, jako je tomu v současnosti. Důležité přitom bude překonat nevyplněný prostor mezi krátkodobými opatřeními a dlouhodobějšími restrukturalizačními opatřeními podporovanými v rámci politiky soudržnosti.

4.2 ... musíme však zapracovat na tom, aby se z Evropy stala konkurenceschopnější a inovativnější ekonomika...

Politika přerozdělování, jež zajišťuje, aby z výhod těžili všichni, vyžaduje ze strany vlád značné investice, které ovšem může financovat jen prosperující a konkurenceschopná ekonomika. Politická opatření musí podnikům pomáhat neustále inovovat. Pokud nebudou vytvářet produkty a služby, které by splňovaly nepřetržitě se vyvíjející požadavky spotřebitelů, nebude se jim na globálních trzích dařit a nebudou schopny vytvářet blahobyt a pracovní místa.

Potřebujeme do budoucna vizi moderní ekonomiky, jejíž nedílnou součástí bude digitalizace, technologické a sociální inovace, dekarbonizace a oběhové hospodářství. Jakkoliv naše ekonomika stojí rostoucí měrou na službách, jejím důležitým pilířem zůstává průmysl. Ten je také významným zdrojem pracovních míst vyplňujícím střední segment trhu práce a pomáhajícím zabránit sociální polarizaci. Potřebujeme proto vhodnými kroky na úrovni EU, členských států, regionů i obcí ekonomiku modernizovat (viz graf č. 8). Nejde však o to udržovat upadající průmyslová odvětví uměle při životě, ale o to, abychom více investovali do odvětví a pracovní síly budoucnosti a zaměřili se přitom na nové výrobní technologie a související (datové) průmyslové služby. Evropský jednotný digitální trh²⁷ a inovační strategie by měly evropským společnostem pomoci stát se globálními hráči a rychle nové technologické trendy integrovat.

Základními prvky jsou:

- **Inovace:** Členské státy a regiony EU musí v hodnotovém řetězci vystoupat výš a využít své komparativní výhody. Startupy a inovátoři z různých regionů EU by měli začít spolupracovat s předními hráči, aby se stali součástí globálního hodnotového řetězce. Přínosy inovativních technologií z hlediska produktivity by se měly rozšířit do dalších kategorií ekonomiky. Společnosti, které jsou ve využívání technologií na špici, jsou pětikrát produktivnější než ostatní; pokročilé technologie ovšem využívá jen necelých 20 % výrobních MSP, což znamená, že musíme dělat víc pro to, aby se šířily rychleji.

Evropská unie spolufinancuje (v rámci programu Horizont 2020) projekt **AREUS** zaměřený na snižování energetických ztrát a optimalizované využití zdrojů v robotizované výrobě. Hlavním výstupem projektu je inteligentní síť, která šetří jak energii, tak materiály. Celkem dokáže uspořit 5–9 % energetické spotřeby výrobního závodu a potenciálně až 20 %. Do programu je zapojena Itálie, Lotyšsko, Švédsko, Dánsko, Německo a Finsko.

V rámci **iniciativy Vanguard** spolupracuje celkem 30 evropských regionů na investicích do inovací, například do vývoje projektů spolu s průmyslovými podniky, jež využívají technologii 3D tisku k výrobě mnohem lehčích a pružnějších kovových částí.

²⁷ Viz Strategie pro jednotný digitální trh v Evropě, COM(2015) 192.

V **Belgii** mohou vysoce kvalifikovaní výzkumní pracovníci využít osvobození od daně, což reálně snižuje personální náklady ve výzkumu a vývoji.

Portugalský podnik z kategorie MSP vyvinul aplikaci, díky které si kupující mohou sami oskenovat zboží a vyhnout se tak frontám u pokladen, a která navíc kombinuje nákupní seznam s umístěním zboží v konkrétním obchodě. Díky finanční pomoci z programu Horizont 2020 ve výši 1,2 milionu eur mohl podnik expandovat do zahraničí a otevřít další pobočky v Portu, Berlíně a San Francisku.

Barcelona, Amsterdam, Kodaň, Paříž, Berlín, Lisabon a několik dalších evropských měst zavedlo **městskou inovační politiku**, v jejímž rámci nabízí nízkonákladové kanceláře, podporu podnikatelských inkubátorů, bezplatné podnikatelské poradenství či programy podpory podnikatelských komunit.

- **Investice:** Inovativním podnikům je potřeba zajistit přístup k financování, zavést proinvestiční právní rámce a vybudovat kritickou infrastrukturu, včetně digitální, energetické a dopravní infrastruktury. Soukromoprávní organizace mohou spolupracovat s Evropským fondem pro strategické investice, zatímco Unie kapitálových trhů může pomoci zvýšit zdroje financování pro inovativní podnikatele a společnosti.

Konkrétní výsledky vykazuje **Investiční plán pro Evropu**. Od začátku dubna 2017 podpořil investice v celkové výši 183,5 miliardy eur. Transakce zahrnují všech 28 členských států a podle očekávání z nich bude profitovat přes 388 000 MSP a společností se střední tržní kapitalizací.

Francouzská investiční banka **Banque Publique d'Investissement** (BPI) vyčlenila 42 miliard eur na poskytování počátečního kapitálu podnikatelům, aby podpořila vznik inovativních startupů, a přispěla tak k mnoha velkým úspěchům spojeným s digitálními technologiemi.

- **Odvětvové politiky**²⁸: Hlavními prioritami je zrychlit přechod EU na digitální, dekarbonizovanou a výrazněji oběhovou ekonomiku, plně do evropské politiky integrovat cíle udržitelného rozvoje a zásadně rozšířit jednotný digitální trh, zavést společná unijní

pravidla a normy a podpořit investice do technologií budoucnosti.

Sdělení Evropský program pro ekonomiku sdílení²⁹

obsahuje jasná unijní pravidla a doporučení týkající se politiky, která mají pomoci občanům, podnikům a zemím EU plně profitovat z nových obchodních modelů a propagovat vyvážený rozvoj například dopravních platforem nebo platforem pro pronájem bytů financovaných pomocí crowdsourcingu.

Lublaň byla pro svou politiku omezování motorové dopravy a upřednostňování pěších, cyklistů a veřejné dopravy prohlášena Evropským zeleným městem roku 2016. Ekonomický růst města o 8 % v roce 2016 překonal všechny dosavadní rekordy. Přispěly k němu větší investiční příležitosti a výrobní podmínky vytvořené rozvojem udržitelné infrastruktury, která přilákala a usnadnila turistický ruch.

- **Regulace a daňový systém:** Nové obchodní modely by měly podporovat podnikání a současně zajišťovat rovné podmínky. Jednoduché a podnikatelsky vstřícné právní prostředí, především z pohledu MSP, musí být zaručeno na všech úrovních politiky. To neznamená deregulaci nebo snahu o co největší rozmělnění norem, ale *inteligentní* regulaci. Zároveň musí vlády zajistit, aby daňová politika zůstala v kontextu digitalizace a nových obchodních modelů relevantní a společnosti platily daně tam, kde skutečně generují zisk.

Program zlepšování právní úpravy navržený

Komisi zjednodušováním právních předpisů EU zjednodušuje a zlevňuje podnikové operace. Jediný evropský předpis o ochraně údajů přijatý v dubnu 2016 nahradí 28 vnitrostátních předpisů a přinese úspory odhadované až na 2,3 miliardy eur ročně. Nový unijní předpis přinese přímé výhody občanům, pro něž bude znamenat lepší ochranu údajů, i podnikům, jejichž administrativní zátěž se zmenší a jež budou moci podnikat v celé Unii podle jednoho právního rámce.

Dánsko se díky svému jednoduchému a inteligentnímu právnímu prostředí pravidelně umísťuje mezi prvními třemi³⁰ zeměmi světa z hlediska snadnosti podnikání. Skutečnost, že téměř všechny úkony lze provést online, z něj dělá jednoho z průkopníků efektivního řízení podniku.

²⁸ Např. v oblasti energetiky náročných průmyslových odvětví, potravinového řetězce, kosmického či automobilového průmyslu.

²⁹ COM(2016) 356.

³⁰ *Doing business*, Světová banka, 2017.

Optimalizace všech těchto politik v rámci **vnitřního trhu** EU, který je největší na světě, bude pro evropské společnosti odrazovým můstkem k rozšíření jejich podnikatelských aktivit do celého světa. Prohloubit jednotný trh znamená jednak podniknout odpovídající kroky v oblasti politiky a jejího prosazování na úrovni EU i jednotlivých států, jednak nevybudovat nové bariéry například v maloobchodním sektoru. Aby se zaručilo příznivé podnikatelské prostředí a posílily ekonomiky členských států, měl by evropský semestr zůstat nástrojem koordinace politik EU. Členské státy by měly vést politiku podporující produktivitu a inkluzi a vynakládat více prostředků na investice do inovací, vzdělávání a dlouhodobé konkurenceschopnosti.

4.3 ... v těsné spolupráci se silnými regiony

Ačkoliv výhody globalizace mají široký územní rozsah, náklady z ní plynoucí jsou často soustředěny do konkrétního místa. Zásadní ekonomická transformace se odehrává na místní úrovni, kde se setkávají průmyslové podniky a lidé. Proto se musíme zaměřit na regionální a lokální investiční potřeby, chybějící dovednosti a regulatorní překážky a ujistit se, že z výhod vnitřního trhu budou čerpat všechny regiony a že na výzvy globalizace budou všichni připraveni. Prostředky z evropských strukturálních a investičních fondů na pomoc regionům se strategiemi pro inteligentní specializaci dohromady s příspěvky členských států činí 67,6 miliardy eur. Jedná se o strategie, které využívají jejich silných stránek, pomáhají jim vystoupat výš v hodnotovém řetězci, stimulují soukromý sektor a směřují investice do klíčových priorit a problematických oblastí, přičemž zároveň brání odlivu mozků a vylidňování venkova. Tento přechod nicméně v mnoha případech nemusí znamenat rušivou transformaci a zavádění špičkových technologií, ale spíše postupné inovování, díky němuž budou mít budoucnost i tradičnější odvětví.

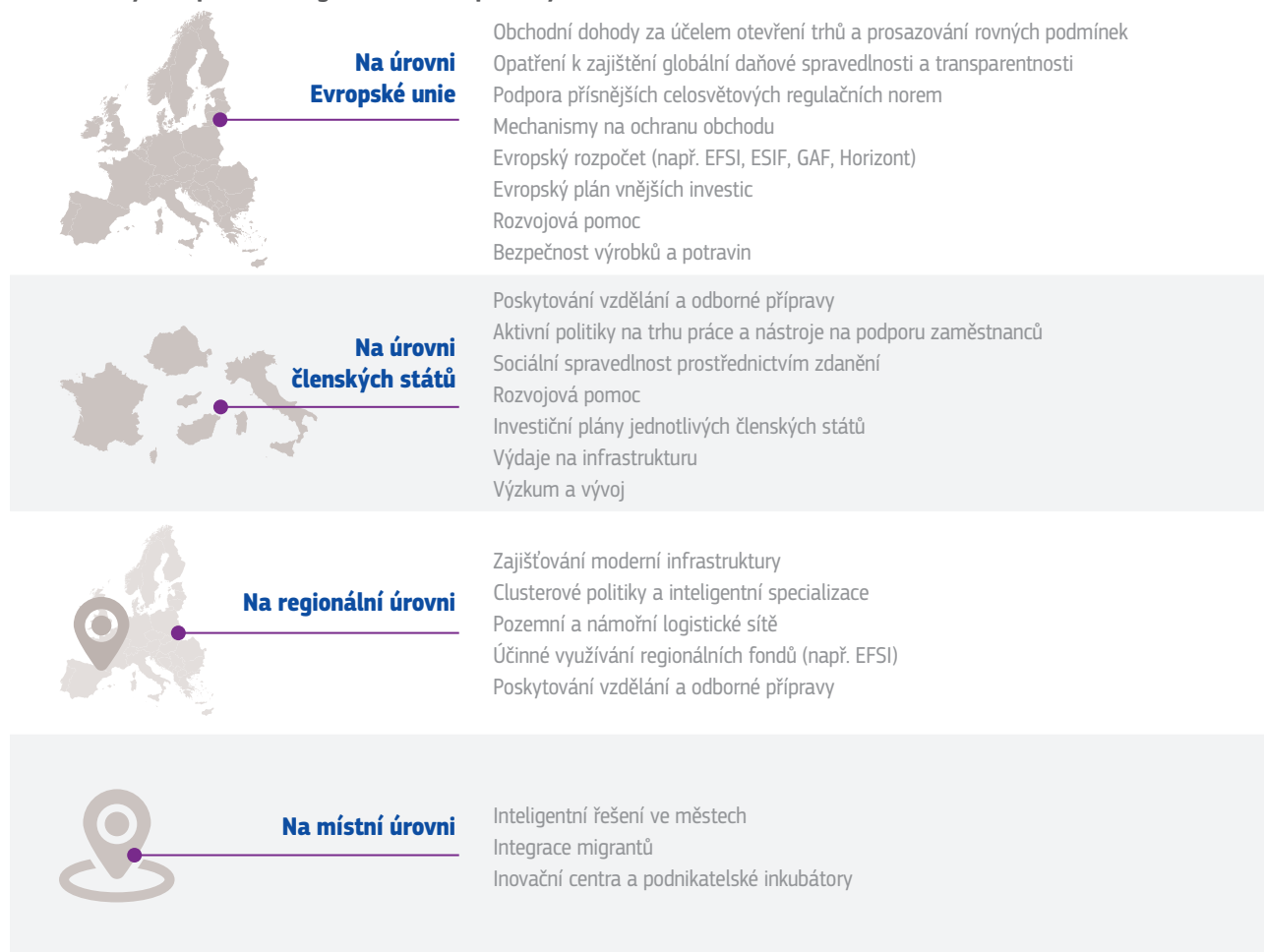
Inovační seskupení, do nichž se sdružují společnosti, univerzity, startupy, investoři a místní vládní instituce, je třeba rozvíjet a v rámci Evropy lépe provázat. Zatímco mnoho evropských regionů má z hlediska využití výhod, jež globalizace nabízí, výhodné postavení, jiným kvůli zahraniční konkurenci a technologickým změnám hrozí ztráta mnoha pracovních míst. Takto ohrožené regiony se nacházejí v celé Evropě, ačkoliv jejich největší koncentrace je v jižní, střední a východní Evropě. Na ně se zaměřují unijní politiky na podporu konkurenceschopnosti a odolnosti.

Poté, co velký švédský výrobce automobilů vyhlásil v prosinci 2011 úpadek, přišlo v Trollhättanu na jihu Švédska o práci přes 3 000 lidí. Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci vyčlenil na podporu 1 350 propuštěných zaměstnanců společnosti a 16 jejích dodavatelů 5,4 milionu eur. Od té doby město úspěšně bojuje a navzdory propouštění dokázalo míru nezaměstnanosti o čtvrtinu snížit. Dnes je dokonce nižší než předtím, z 16 % klesla na 12 %. Za svůj úspěch vděčí silnému podnikatelskému duchu v odvětvích jako stavebnictví, doprava a letecký a kosmický průmysl. Vznikla řada nových podniků, které zaměstnávají kolem 1 000 lidí. Ti, kteří byli propuštěni, dostali možnost studovat, aniž by přišli o podporu v nezaměstnanosti, takže mnoho z nich se chopilo šance a přeškolili se na jinou profesi.

Zvláštní pozornost by se měla věnovat také větší odolnosti venkovských komunit, kterým hrozí, že vlivem globalizace nebo demografických změn zůstanou pozadu. Důležitou úlohu v podpoře konkurenceschopnosti zemědělsko-potravinářského průmyslu a úspěšném začlenění do mezinárodních trhů hraje nová společná zemědělská politika, která prosazuje vysoké standardy.

Za konkurenceschopnější, udržitelnou a vůči negativním vlivům globalizace odolnou ekonomiku EU, jež bude generovat zdroje nezbytné ke spravedlivějšímu rozdělení svých výsledků, odpovídají společně všechny úrovně veřejné správy.

Graf č. 8: Využití potenciálu globalizace – společný úkol

Zdroj: Evropská komise

5. ZÁVĚR

Hlubší globální ekonomická spolupráce a technologický pokrok s sebou nesou příležitosti i výzvy, naděje i obavy. Ačkoliv fakta ukazují, že evropská ekonomika, společnosti i občané z globalizace obrovsky profitují, její přínosy nejsou automatické ani nejsou mezi jednotlivé regiony a občany rozděleny stejnoměrně.

Obavy jsou zcela skutečné a někdy také zcela oprávněné. Globalizace a technologické změny, které s ní přicházejí, budou naše životy měnit nebyvalou rychlostí. Nebude to snadné, ale je to proces, který se nedá zastavit ani zvrátit. Otázkou nyní je, zda Evropa dokáže najít společnou řeč a zda se shodne na způsobu, jak touto transformací projít co nejefektivněji.

Někteří by chtěli zvednout padací most i na své státní hranici. Pochybují dokonce, zda jednotný trh neumožňuje uvnitř EU příliš volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a pracovní síly. Ale zvrátit proces evropské integrace a otočit jej o 180 stupňů je slepá ulička.

EU-27 je ještě stále největším světovým obchodníkem, investorem a poskytovatelem rozvojové pomoci. Jsme pevnou součástí globálních hodnotových řetězců a budeme v nich mít své místo, i když se objeví další mocnosti. Nemusíme jen sedět a nechat globalizaci, aby utvářela naši budoucnost – máme možnost globalizaci sami formovat tak, aby odpovídala našim hodnotám a zájmům.

Zde předložené důkazy jasně ukazují, že globalizace může být přínosem, když ji dokážeme správně využít. Mimo EU pomůže účinná evropská hospodářská diplomacie sepsat globální soubor pravidel a zajistit, aby evropské společnosti byly schopny na rychle rostoucích mezinárodních trzích prosperovat. Jejich dlouhodobý úspěch bude na domácím trhu vytvářet další a lepší

pracovní místa pro naše občany. Stejně tak se nesmíme zaleknout a přestat obnovovat a znovu nastolovat rovné podmínky tam, kde jsou v ohrožení.

Uvnitř EU regulují největší světový jednotný trh společná pravidla a zaručují vysoké standardy. Společnosti, které provozují svou činnost v inovativním a adaptivním domácím prostředí, jako například německý *Mittelstand*, mohou prosperovat i na globálních trzích. Díky vysoce kvalitnímu vzdělávání a odborné přípravě, jaké fungují mimo jiné ve Finsku a Estonsku, mají občané dovednosti a schopnosti, které potřebují, aby se účinně přizpůsobili a byli připraveni na budoucnost. V Dánsku, Švédsku i jinde aktivní politika na trhu práce a efektivní politika přerozdělování zajišťují sociální soudržnost a pomáhají překonávat sociální vyloučení.

Využívání potenciálu globalizace tedy začíná doma. Evropa musí začít aktivně sdílet výhody globalizace tak, aby byly rozděleny spravedlivě a v souladu s našimi zásadami solidarity a udržitelnosti. Evropská unie by měla být inovativní a konkurenceschopnou ekonomikou s předními světovými společnostmi a občany schopnými přizpůsobit se změnám a vytvářet bohatství, jež je nezbytné k udržení našeho sociálního modelu.

Orgány EU samotné toho nemohou dosáhnout – musí to být společná snaha EU a jejích členských států. Klíčové politické nástroje jsou z převážné části v rukách vlád jednotlivých států. Regiony, města a venkovské oblasti se budou muset přizpůsobit. Evropská unie toto úsilí podpoří svými vlastními nástroji.

Naši občané očekávají jasné odpovědi na otázku, jak spolu pracovat. A proto je budoucí debata na evropském poli, kterou otevřela bílá kniha, tolik důležitá. Evropa, která ví, jakým směrem chce jít, může pomoci světu dostat se na místo, které bude lepší pro všechny.

© Evropská unie, 2017

Opakované použití povoleno pod podmínkou uvedení zdroje.

Politiku opakovaného použití dokumentů Evropské komise upravuje rozhodnutí 2011/833/EU (Úř. věst. L 330, 14.12.2011, s. 39).

